Täydentävä lausunto lakivaliokunnalle

HE 71/2018 vp

Kysymys valtakunnanvoudin roolista ylempänä ulosottomiehenä

Nykyjärjestelmässä ulosottokaaren mukaan kihlakunnanulosottomiehet toimivat kukin yhden kihlakunnanvoudin alaisuudessa. *Ulosottomies on siis kihlakunnanvouti, jonka alaisuudessa on hänen valvontavastuullaan ja määräysvallassaan toimivia kihlakunnanulosottomiehiä*.

Nykyjärjestelmässä kihlakunnanulosottomiehet joutuvat noudattamaan kihlakunnanvoudin määräyksiä, koska kihlakunnanvouti vastaa alaistensa ulosottomiesten toimista. *Valta ja vastuu* ovat siis samoissa käsissä.

On siten nykyjärjestelmässä perusteltua, että kihlakunnanvouti voi siirtää alaisiltaan virkamiehiltä asioita ja *antaa ne toiselle alaiselleen virkamiehelle tai ottaa ne itse hoidattavakseen* (UK 1:7).

Kihlakunnanvouti joka tapauksessa vastaa siitä, mitä hänen alaisensa virkamiehet tekevät. Vaikeimmat tehtävät on lisäksi säädetty kihlakunnanvoudin yksinomaiseen toimivaltaan (UK 1:9).

Nykyjärjestelmässä kihlakunnanulosottomiehillä on vain kihlakunnanvoudin heille delegoimia tehtäviä, olkoonkin, että käytännössä asioita hoidetaan esimerkiksi velallisten aakkosten mukaisesti. Kihlakunnanulosottomiehillä ei kuitenkaan lain mukaan ole ’omia’ tehtäviä. Järjestelmä on vanhaa perua ulosottolaitoksessa.

Sen sijaan johtavalla kihlakunnanvoudilla ei ulosottokaaren mukaan ole valtaa ottaa pois asioita kihlakunnanvoudeilta saatikka että tällainen valta olisi valtakunnanvoudilla.

Johtava kihlakunnanvouti on viraston päällikkö, jonka tehtävistä säädetään nykyisin väljästi asetuksessa. Ulosottotoimen hallinnosta annetun asetuksen 1321/2007 9 §:n mukaan

> **9 §**
>
> **Ulosottoviraston päällikön tehtävät**
>
> Ulosottoviraston päällikön tehtävänä on:
>
> 1) johtaa ja kehittää viraston toimintaa sekä seurata ja valvoa ulosottotoiminnan yhdenmukaisuutta;
>
> 2) vastata viraston toiminnan tuloksellisuudesta;
>
> 3) vahvistaa viraston työjärjestys;
>
> 4) määrätä tehtävien hoidosta toimipaikoissa;

5) määrätä täytäntöönpanokirjojen, vakuuksien, täytäntöönpanossa haltuun otetun omaisuuden ja rahavarojen asianmukaisesta säilytyksestä ja hoidosta.

Asetuksen mainitun pykälän 4 kohdan mukaan viraston päällikkö määrää tehtävien hoidosta toimipaikoissa. Mielestäni asetustasoisesti ei ole mitenkään mahdollista säätää, että kihlakunnanvoudilta voitaisiin ottaa pois tämän tehtävät ilman virkamiesoikeudellisia perusteita.

Nyt tällainen valtuus ehdotetaan otettavaksi ulosottokaaren ja ulotettavaksi myös valtakunnanvoutiin. Kuitenkaan kyse ei ole samasta asiasta kuin nykyisin kihlakunnanvoudin ja hänen määräysvaltansa alla toimivien ei-itsenäisten kihlakunnanulosottomiesten välillä.

Ymmärtäisin ehdotuksen, jos koko ulosoton lainkäyttö toimisi valtakunnanvoudin vastuulla, jolloin hänellä tulisi olla oikeus järjestää toiminta niin, ettei itse joudu vastaamaan toiminnan virheistä. Nykyjärjestelmässä kihlakunnanvoudit ovat kuitenkin riippumattomia lainkäyttövirkamiehiä, jotka vastaavat itse sekä omista toimistaan että alaistensa kihlakunnanulosottomiesten toiminnasta.

Ymmärtääkseni virkamieheltä voidaan ottaa tehtäviä virkamiesoikeudellisin perustein, mutta ei ehdotetun ’ohituskaistan’ avulla.

On kokonaan toinen asia, että johtava kihlakunnanvoutikin on nykyisin voinut hoitaa omia ulosottoasioitaan johtamisen ohella kuin se, että hän pystyisi puuttumaan lainkäyttäjän roolissa toisen lainkäyttäjän hoidettavina oleviin asioihin siirtämällä ne tältä pois.

Lisäksi voidaan kysyä, mitä tarkoitetaan sillä, että valtakunnanvouti voisi siirtää ”yksittäisen velallisen ulosottoasiat”. Jos kyseessä on töihinsä esimerkiksi sairauden vuoksi kykenemätön kihlakunnanvouti, eikö silloin virkamiesoikeudellisin perustein tältä tulisi ottaa pois kaikki tehtävät. Millä perusteella ”yksittäiset velalliset” valittaisiin?

Ehdotettu asetelma vertautuu siihen, että tuomioistuinviraston operatiivinen johtaja ottaisi tuomarin pöydältä asiat ja siirtäisi ne jonnekin, sillä perusteella, että olisi paitsi ylin hallinnollinen johtaja, myös jonkinlainen ’ylituomari’. Lainkäyttöorganisaatiossa tällaisen ei pitäisi olla mahdollista.

Syyttäjäorganisaatio ei ole samanlainen lainkäyttöjärjestelmä kuin ulosotto tai tuomitsemistoiminta, vaikkakin syyttäjä voi tehdä esimerkiksi syyttämättäjättämistä koskevia päätöksiä. Ulosotossa ja tuomitsemistoiminnassa on kyse yksityisten oikeuksia ja velvollisuuksia koskevista lainkäyttöratkaisuista. Vielä vähemmän mallia tulee hakea verohallinnosta, jonka toiminta on hallintomenettelyä. Hallintomenettelyä tai hallintolainkäyttöä ei sovelleta ulosottoon.

Helsingissä 26.9.2018

Tuula Linna
prosessioikeuden professori, Helsingin yliopisto